

M E G H A L T

(József Attila emlékének)

Írta: BERDA JÓZSEF

*Nincs magyarázat. Akasztófára jut,
vagy a vonat elé veti magát kit
bántani mer a durva valóság! —
Mint a himporos lepkeszárny, oly
érzékeny voltál te, bátor barátunk.
A dallam, az örök dal hevité
a finom hangszert: ideged, s mikor
már csordultig telt a pohár: szörnyű
áment mondtál ki magad felett.
Itt nincs segítség már, hiába verjük
a mellünk. Csak a szomorú szív dobog még,
s tudjuk, — nem kapunk feleletet tőled
soha többé!*

S Z E R E L E M

Írta: SINKÓ ERVIN

A képviselő ur az éjszakai gyorssal érkezett Pestről. Sándor, a kocsisa hazahozta, aztán kifogta, megetette, megitatta a lovakat, utána még meg is veregette a sima, fényes hátukat, majd körülnézett az istállóban, tenni valót keresett. A lecsüngő nagy sárgás bajsza egyik végét két ujjával kicsit arrébb tolta — ez volt minden, ami munkát talált. Aztán, mintha ez eszmélni segitené, kifordított tenyérrel végighuzta a bütykös ujjait a homlokán. Még csak nem is sóhajtott. Mert ahhoz is kell valami maradék lázadás a sors ellen, hogy az ember hangosan fel tudjon nyögni. Sándor már nem tudott. Leült háttal a falra akasztott petróleumlámpának, lópokrócokkal betakart szalmazsákos priesére, lerugta a papucsát, kihuzta a zsebéből a ma kapott levelet, ráterítette a térdére s hideg pipájával a fogai közt — a lovakat nézte, amint izmos farukról a rövidre nyírt farkukkal próbálták az éjszakai világosságtól felébredt zümmögő legyeket elhessegetni. A levélre rá se pillantott, kívülről tudta már, mindent tudott s épp ezért nem bírt már gondolkodni sem. Az ember csak addig törheti a fejét azon, hogy mit tegyen, amíg van valami megpróbálni valója. Ha előtte a betemető rögök ott kopognak már a koporsó földelén, akkor az ember esze megáll.

Van az ugy néha a balszerencsével, hogy olyan, mint az iszákos. Ha egyszer inni kezdett, a torka csak még szárazabb; ha egyszer úzóbe vett valakit, nem lehet a balszerencsét többet feltartóztatni. Hiába hagyta el Sándor tavaly télen a faluját, falujában asszonyát meg két csópp gyereket s szegődött el kocsisnak a városba. Hiába rakott a lovak alá olyan gonddal friss szalmát, mintha mindannyiszor a saját gyerekeinek vetne ágyat. Hiába gondozta, kefélte, nyírta őket olyan gonddal, hogy ugy néz-

tek ki, mintha nemcsak a gazdájukat, a képviselő urat, hanem a lovait is reggelenként a város legjobb borbélymestere csinosítaná, hiába került el még vasárnap is a kocsmát, csakhogy a gazdája meg legyen elégedve s csakhogy minden áldott elsején, ahogy a kezébe kapta, hiánytalanul küldhesse haza a havi bérét. Hiába, mert az asszonytól levél jött máma. A tavasz se hozott munkát, írja, a gazdag parasztok is inkább a feleségüket dolgoztatják, csakhogy megtakarítsák a napszámot. Ennélfogva neki, az asszonynak is, ha nem akarnak éhezni, el kellene menni a városba szolgálni, de hova tegye a két csöpp gyereket. Ha akár a Sándor, akár az asszony anyja élne, öreganyjukra lehetne hagyni a két apró jószágot — de hát nem élnek. S az asszony kérdi: „édes uram, mit tegyek?”

A lovak hátra-hátrafordították a fejüket. Csodálkozva nézték, mit csinál a Sándor, mért nem oltja már el a lámpát, holott ők, a lovak már ettek is, ittak is. Sándor kocsis megértette s mert az istállóban úgy is meleg volt a fulladásig s mert ugyis hiába nézte a lovak fényes sima hátát, a kérdésre, hogy: „édes uram, mit tegyek?” — feleletet nem talált, felkelt, elfújta a lámpát és kiment az istálló elé a lócára. Egyik kezében a keresztbe rakott lába meztelen talpával, másikban a levéllel. Odafent már alszanak, a nagy köves udvar végén sötét volt már minden ablak.

— Jó, hogy betoltam a fészerbe a hintót — gondolta Sándor, mikor látta, hogy az ég is sötét, mint az ablakok.

— Zivatar lesz, Sándor bácsi — hallatszott a konyha felől az Annuska hangja. Sándor még csak harminc éves volt, a képviselő ur cselédje, Annuska legalább husz, de azért — talán a nagy bajusza meg amiatt, mert Sándor mindig olyan kevés szavu volt — bácsinak szólította. Annuska a konyhában aludt, de ma ott is nagy volt a meleg, azért jött ki s ült le alsószoknyában a konyhalépcsőre.

— Alighanem — mondta Sándor s még csak a fejét se fordította Annuska felé. Nem voltak jóba ők ketten, mert Sándor nem egyszer, mikor a konyhában ők ketten egy asztalnál ebédeltek vagy ültek vacsorához, arra gondolt, hogy az ő felesége is tudna főzni a képviselőéknek. Nem voltak jóba ők ketten, mert Annuska is, noha tudta hogy a gazdasszonya nem akar házaspárt, mert azok elvonják egymást a munkától, nem egyszer gondolt arra, hogy ha Sándor bácsi nem volna, talán idehozhatná a helyére kocsisnak az ő urát. Ők még csak két éve voltak házasok, mikor kiderült, hogy a kis földjük, sehogy se tudja őket eltartani, az ő embere otthon maradt a földnél a faluban, ő meg a menyecske visszament a képviselőékhez, ahol lánykorában is szolgált már.

A köves udvar közepén öreg diófa levelei közt hirtelen kerekedett szél motoszkált. Sándor felnézett. A diófára, majd a konyha felé. Onnan Annuska jött feléje s egy pillanatra a meztelen lábaszára a rövid alsószoknya alól belefehérett a Sándor szemébe. Sándor arrébb ment a padkán, hogy helyet csináljon neki és alig ül le az asszony, kiszalad a szó a Sándor száján: — Nem élet ez.

Annuska meglátja az ember kezében a levél fehér papírtját. Annuska az asszonyra gondol, aki írta. Annak van gyereke, neki nincs. S lesz-e valaha? Annyijuk sose lesz, hogy mint más rendes emberek, mindigre házamehessen az urához.

— Az most tán úgy ül valaki asszony mellett, mint én a maga oldalán...

— Kicsoda, te? — üti fel fejét Sándor s már nem markolja a talpát. Arccal Annuska felé fordul. Az nem felel mindjárt. Valahol messze a diófa mögött villám cikázott, arra néz.

— Az uram — mondja, de akkorra Sándor már ugyis megértette, hogy arra gondol. Egyszerre állnak fel. Sándor kezéből kiesik a levél. Annuska tudja, hogy kincs az, lehajol, megkeresi a sötétben a földön és odanyújtja. Édes uram, mit tegyek? — jut eszébe Sándornak és szótlanul fordul be az istállóba. Előre megy, tudja, hogy jön utána Annuska, ott érzi a nyakszirtjében a lehelletét. A lovak alatt, akik felébrednek, megzizeg a szalma, aztán megint csend lesz. Az asszony derekát átfogja az idegen ember karja s az asszony mint fiatal fa, amit szél hajlít meg, hajlik hátra s megfogja a férfi idegen, nehéz kezét és felhuzza a derekáról, fel a melléhez, mely majd kipattan, ugy simul bele a meleg tenyérbe... És a két ember a kocsiságyon összeborul.

Az istálló ajtaja nyitva maradt, de nem látni semmit a sötétben. Karjukkal a fejük alatt nyitott szemekkel hangtalanul fekszenek egymás mellett. A férfi felkönyököl s a nehéz keze végigsimit az asszony arcán.

— Mi baj? — kérdi. Az asszony néz a sötétbe és nem felel Sándor kocsisnak, aki ugyis tudja.

V Á R O S T U D O M Á N Y (I)

Irta: Dr. DÉZNAI VIKTOR

A világ elvárosodása a legutóbbi évtizedekben megdöbbentő iramot vett. Hatvan év óta csak a százezernél több lakosú városok száma csaknem megnégyesződött, a bennük összezsufolódott emberiség tömege pedig kb. megtízszereződött.

Néhány számmal szükségesnek véljük ezt a korszakalkotó jelenséget érzékeltetni. A világ nagyvárosainak száma 1872-ben 164, 1893-ban 270, 1902-ben 326, 1936-ban 737. És ez ellenére a mind gyakoribb bekebelezéseknek, melyek legutolsója, Nagy-Hamburg megteremtése, két másik német nagyvárost: Altonát és Hamburgot megszüntette. A régi alapokon ma több mint 750 nagyváros léteznék. A föld összes nagyvárosaiban ma kb. 252 millió ember él, az egész emberiség 12.4%-a.

Míg az ókor csak két olyan nagyvárost termelt ki, melyek lakossága az egymilliót meghaladta, Babilont és Rómát, addig 1900-ban 11 ilyen város volt, 23 millió lakossal, 1913-ban 18, 40 millió lakossal, jelenleg 43 ilyen város van, 98.5 millió lakossal. De ha nem a közigazgatási, vagyis legtöbbször elavult határok alapján végzett népszámlálásokat, hanem a valóságos agglomerációkat vesszük figyelembe (Párisnak 1936-ban a hivatalos adatok szerint 2,829.746, a vele összeépült külvárosokkal együtt azonban 6,300.000 lakosa van), akkor a földön legalább 60 milliós várost találunk, s ezekben kb. száztizmillió ember él.

Európában minden ötödik, Amerikában minden negyedik, Ázsiában minden tizenötödik, Afrikában minden tizenhatodik, de Ausztráliában minden második ember nagyvároslakó. A világ elvárosodása tehát, ha egyenlőtlenül is, de a föld minden részén mutatkozó jelenség, és ezt történelmi korszakunk legjellemzőbb sajátos vonásának nevezhetjük. Ne feledjük, hogy ennek az elvárosodási folyamatnak végeredményeképpen *ma a föld egész népességének egynegyede él városokban és egynolcada nagyvárosokban!**

*Bővebb adatokat illetőleg l. szerző következő munkáit: *L'Urbanisation du Monde*, Bruxelles 1932, a nemzetközi városszövetség kiadása; — *A Vnag*